

М. Г. ОРЕЛ

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ “ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ”

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

М. Г. ОРЕЛ

**ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ
“ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ
ТА АДМІНІСТРУВАННЯ”**

Навчально-методичний посібник

Київ
2023

УДК 351/354(072:075.8)

О-65

Рецензенти:

І. А. Семенець-Орлова, д-р наук з держ. упр., проф., завідувач кафедри публічного адміністрування, директор Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу Міжрегіональної Академії управління персоналом

О. Ф. Сальнікова, д-р наук з держ. упр., доц., начальник навчально-наукового центру стратегічних комунікацій у сфері забезпечення національної безпеки та оборони Національного університету оборони України ім. Івана Черняхівського, полковник

Н. Г. Клименко, д-р наук з держ. упр., доц., доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 10 від 07.12.22)

Орел М. Г.

О-65 Вступ до спеціальності “Публічне управління та адміністрування”: навч.-метод. посіб. Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2023. 450 с.

ISBN 978-617-02-0384-7

Підготовлено для здобувачів вищів, які навчаються за спеціальністю 281 “Публічне управління та адміністрування” Міжрегіональної Академії управління персоналом. Курс має допомогти сформувати світогляд щодо особливостей, принципів і закономірностей функціонування системи публічного управління та адміністрування як сукупності інститутів державного управління, місцевого самоврядування, громадянського суспільства відповідно до покладених на них функцій і повноважень; відносин, явищ, процесів, моделей та механізмів, що характеризують суть публічного управління та адміністрування на різних рівнях управління (вищому, центральному, регіональному та місцевому), навичок розроблення і впровадження заходів із забезпечення результативної та ефективної діяльності суб’єктів публічної сфери.

Для фахівців з публічного управління та адміністрування, здатних розв’язувати складні задачі та комплексні проблеми у сфері публічного управління та адміністрування суспільними процесами та відносинами, у тому числі дослідницько-інноваційної діяльності.

За повного або часткового відтворення матеріалів даної публікації посилення на видання обов’язкове.

УДК 351/354(072:075.8)

© М. Г. Орел, 2023

© Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2023

ISBN 978-617-02-0384-7

ЗМІСТ

Передмова	9
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Публічне адміністрування	
як системне явище в суспільстві	14
Тема 1. Концептуальні засади публічного управління	
та адміністрування як соціального явища	14
1.1. Сутність публічного управління та його специфіка	14
1.2. Публічне управління та публічна сфера: взаємозв'язок та наукові школи публічного управління	27
Контрольні питання для повторення, обговорення та самостійного опрацювання	38
Тема 2. Теорія публічного управління та адміністрування:	
історична ретроспектива	39
2.1. Сутність управління та його роль у суспільстві	39
2.2. Етапи розвитку теорії та ознаки управління	44
2.3. Сутність публічного управління та його відмінність від інших видів соціального управління	47
2.4. Світовий досвід формування моделей публічного управління	51
2.5. Історичні аспекти розвитку концепції публічного управління в Україні	53
Контрольні питання для повторення, обговорення та самостійного опрацювання	56
Тема 3. Публічне управління та адміністрування:	
поняття, принципи, функції	57
3.1. Функціональні аспекти публічного управління та адміністрування	58
3.2. Об'єктивні закони публічного управління	65
3.3. Механізми, методи та стилі публічного адміністрування	74
3.4. Методи публічного управління та адміністрування	86
3.5. Методи та стилі публічного адміністрування	95
Контрольні питання для повторення, обговорення та самостійного опрацювання	113
Тема 4. Громадянське суспільство як суб'єкт формування	
цілей публічного управління	114

4.1. Сутнісні характеристики громадянського суспільства	114
4.2. Основні етапи формування та еволюції громадянського суспільства	119
4.3. Громадянське суспільство як сфера формування єдиного комплексу цінностей та відносин	125
4.4. Місце і роль об'єднань громадян, політичних партій та громадських організацій у публічному адмініструванні	129
4.5. Публічна сфера і публічна політика державотворення	135
Контрольні питання для повторення, обговорення та самостійного опрацювання	138
Тема 5. Держава як суб'єкт управління соціальними процесами. Інститути публічного управління	139
5.1. Держава як суб'єкт управління соціальними процесами	139
5.2. Суть влади та взаємозв'язок політичної і державної влади	142
Контрольні питання для повторення, обговорення та самостійного опрацювання	146
Тема 6. Місцеве самоврядування та його роль у публічному управлінні	147
6.1. Поняття і сутність категорії “децентралізація”: базові аспекти і проблеми сучасного розуміння	147
6.2. Європейська хартія місцевого самоврядування — ключовий орієнтир на шляху децентралізації та реформування місцевого самоврядування	149
6.3. Світовий досвід децентралізації і розвитку місцевого самоврядування	152
6.4. Адміністративно-територіальний і організаційний аспекти публічного адміністрування	154
6.5. Місцеве самоврядування в системі публічної влади	157
Контрольні питання для повторення, обговорення та самостійного опрацювання	160
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Відносини, явища, процеси, моделі та механізми, що характеризують прояви публічного управління та адміністрування	163

Тема 7. Публічне адміністрування в умовах європейської інтеграції України	163
7.1. Сучасна трансформація парадигми міжнародних відносин	164
7.2. Основні фактори доцільності зміни парадигми міжнародних відносин	167
7.3. Зміна уявлень про державний суверенітет у міжнародних відносинах	170
7.4. Геоекономічні фактори десуверенізації держав	175
7.5. Асиметричний характер взаємодії держав у контексті забезпечення їх безпеки	181
7.6. Сутність геополітичних інтересів	183
7.7. Закономірності формування геополітичних інтересів	186
7.8. Глобальні процеси та проблеми сучасності	195
7.9. Глобалізація та публічна політика	203
7.10. Основи глобального врядування	209
Контрольні питання для повторення, обговорення та самостійного опрацювання	219
Тема 8. Публічні та адміністративні послуги в системі публічного управління та адміністрування	220
8.1. Сутність адміністративних послуг	220
8.2. Нормативно-правове регулювання сфери надання адміністративних послуг в Україні	223
Контрольні питання для повторення, обговорення та самостійного опрацювання	230
Лабораторна робота	231
Тема 9. Електронне урядування та розвиток електронної демократії	233
9.1. Поняття та сутність електронного урядування	234
9.2. Нормативно-правові основи електронного урядування	236
9.3. Моделі електронного урядування: світовий досвід та українські реалії	238
Контрольні питання для повторення, обговорення та самостійного опрацювання	244
Тема 10. Публічне управління за окремими сферами діяльності	245
10.1. Публічне управління та регулювання економіки	245

10.2. Форми, методи та інструменти управління та регулювання економіки	248
10.3. Функції держави у сучасній ринковій економіці	250
Контрольні питання для повторення, обговорення та самостійного опрацювання	251
Тема 11. Процеси підготовки, прийняття та впровадження публічно-управлінських рішень:	
забезпечення їх якості та результативності	252
11.1. Управлінська діяльність у контексті прийняття управлінських рішень	252
11.2. Природа і класифікація управлінських рішень	261
11.3. Основні етапи розробки та прийняття управлінських рішень	265
11.4. Цільова орієнтація та взаємозумовленість політико-управлінських рішень	270
11.5. Людський фактор, психологічні та корупційні аспекти управлінських рішень	280
11.6. Імплементация політичних рішень у публічному управлінні	283
11.7. Проблемні питання імплементации політичних рішень у публічному управлінні	286
11.8. Особливості імплементации політичних рішень у публічному управлінні з позиції політичного менеджменту	289
Контрольні питання для повторення, обговорення та самостійного опрацювання	291
Тема 12. Ефективність та результативність у публічному управлінні та адмініструванні	
291	291
12.1. Сутність ефективності та результативності публічного адміністрування	292
12.2. Сутність об'єктивації державно-управлінських впливів	293
12.3. Специфічні риси об'єктивації державно-управлінських впливів	296
12.4. Види ефектів керуючого впливу	297
12.5. Рівні соціальної ефективності управління	303
12.6. Критерії ефективності діяльності управлінських органів і посадових осіб та їх складові	306

12.7. Критерії загальної та спеціальної соціальної ефективності державного управління	311
Контрольні питання для повторення, обговорення та самостійного опрацювання	317
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Державно-управлінські аспекти дослідження національної безпеки	319
Тема 13. Сучасні механізми стратегічного планування та прогнозування діяльності суб'єктів публічного управління та адміністрування	319
13.1. Стратегічне планування як вид управлінської діяльності	319
13.2. Основи стратегічного прогнозування та планування	323
Контрольні питання для повторення, обговорення та самостійного опрацювання	324
Тема 14. Публічне управління сталим розвитком	325
14.1. Сутнісні детермінанти сталого розвитку	325
Контрольні питання для повторення, обговорення та самостійного опрацювання	330
Тема 15. Взаємозалежність факторів національної безпеки, стійкості держави та суспільно-політичної дестабілізації	331
15.1. Сутність явища, яке позначають поняттям “стійкість держави”	331
15.2. Типи та рівні стійкості держави	339
15.3. Фактори стійкості держави	340
15.4. Особливості суспільно-політичної дестабілізації еволюційного типу	342
Контрольні питання для повторення, обговорення та самостійного опрацювання	345
Тема 16. Небезпеки державності та стійкості соціального порядку: реагування суб'єктів управління	346
16.1. Взаємозалежність небезпек руйнації національних цінностей, культурного коду та державності	346
16.2. Компоненти державності та її життєвий потенціал	347
16.3. Сутність проблеми щодо захисту державності та шляхи її вирішення в сучасних умовах	350
16.4. Аксіологічний аспект вирішення проблеми захисту державності	353

16.5. Взаємозв'язок національної безпеки та стійкості соціального порядку	356
Контрольні питання для повторення, обговорення та самостійного опрацювання	357
Тема 17. Механізми вдосконалення розробки сценаріїв та методів аналізу дисфункцій у публічному управлінні та адмініструванні як завдання теорії національної безпеки	358
17.1. Складання сценаріїв майбутнього як елемент стратегічного планування у сфері національної безпеки	359
17.2. Сутність стратегічного підходу до розроблення сценаріїв майбутнього	360
17.3. Відмінності між сценарієм, прогнозом і баченням та структура алгоритму сценарного планування TAIDA	362
Контрольні питання для повторення, обговорення та самостійного опрацювання	366
Тема 18. Інноваційні практики управління в публічному управлінні та адмініструванні	366
18.1. Концептуальне осмислення особливостей управління інноваційним розвитком держави в сучасних умовах	367
18.2. Інноваційний розвиток держави як соціальне явище та проблема визначення його пріоритетів	370
18.3. Метаморфоза влади та “трилема глобалізації” Д. Родрика, як виклики інноваційному розвитку держави	374
18.4. Особливості управлінських процесів та стратегічного планування в державі на різних стадіях її буття	378
Контрольні питання для повторення, обговорення та самостійного опрацювання	385
Теми семінарських занять	387
Завдання для самостійної роботи	388
Рекомендації щодо самостійної роботи, написання есе та рефератів	394
Орієнтовний перелік питань для самоперевірки та підготовки до іспиту	407
Список рекомендованих джерел	417
Додаток. Силабус навчальної дисципліни	435

ПЕРЕДМОВА

Це видання підготовлено для здобувачів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю “Публічне управління та адміністрування” та опановують дисципліну нормативної підготовки “Вступ до спеціальності “Публічне управління та адміністрування”. Дисципліна є однією з обов’язкових для вивчення та підготовки до написання і захисту кваліфікаційної магістерської роботи з означеної галузі знань. З метою досягнення програмних результатів навчання відповідно до силабусу дисципліни “Вступ до спеціальності “Публічне управління та адміністрування” було розроблено цей навчально-методичний посібник.

Посібник має допомогти студентам сформувати світогляд щодо особливостей, принципів і закономірностей функціонування системи публічного управління та адміністрування як сукупності інститутів державного управління, місцевого самоврядування, громадянського суспільства відповідно до покладених на них функцій і повноважень; відносин, явищ, процесів, моделей та механізмів, що характеризують сутність публічного управління та адміністрування на різних рівнях управління (вищому, центральному, регіональному та місцевому) та сформувати навички розроблення і впровадження заходів для забезпечення результативної й ефективної діяльності суб’єктів публічної сфери.

Отримані програмні результати навчання сприятимуть подальшій управлінській діяльності фахівців з публічного управління та адміністрування, здатних розв’язувати складні задачі та комплексні проблеми у сфері публічного управління та адміністрування суспільними процесами та відносинами, в тому числі дослідницько-інноваційної діяльності.

Системний виклад методологічних і практичних аспектів публічного адміністрування визначає його користь для студентів різних навчальних закладів, аспірантів, слухачів системи перепідготовки державних службовців, освітян, фахівців,

які досліджують питання публічного управління та адміністрування і сучасні механізми управління суспільним розвитком.

Матеріал посібника викладено у трьох змістових модулях, які включають в себе широкий спектр тем, що дає можливість здобувачам охопити різні аспекти публічного управління та адміністрування.

У першому змістовому модулі висвітлено принципи й закономірності системи публічного управління та адміністрування. Він охоплює такі теми, як концептуальні засади публічного управління та адміністрування, теорію публічного управління та адміністрування, публічне управління та адміністрування: поняття, принципи, функції, громадянське суспільство як суб'єкт формування цілей публічного управління та держава як суб'єкт управління соціальними процесами.

Другий змістовий модуль досліджує різні відносини, явища, процеси, моделі та механізми, що характеризують вияви публічного управління та адміністрування. В цьому модулі вивчаються такі теми, як публічне адміністрування в умовах європейської інтеграції України, публічні та адміністративні послуги в системі публічного управління та адміністрування, електронне урядування та розвиток електронної демократії, публічне управління за окремими сферами діяльності, процеси підготовки, прийняття та впровадження публічно-управлінських рішень: забезпечення їх якості та результативності.

У третьому змістовому модулі розглядаються державно-управлінські аспекти дослідження національної безпеки. Зокрема, увага приділена сучасним механізмам стратегічного планування та прогнозування діяльності суб'єктів публічного управління та адміністрування. Ця тема досліджує основи стратегічного прогнозування та планування в контексті публічного управління. Вивчення таких механізмів дозволяє краще розуміти сучасні виклики та загрози, які стоять перед суспільством і державою. Це допомагає розробляти ефективні стратегії та політики для забезпечення національної безпеки і стійкого розвитку країни.